

Cealaltă față a lumii

Recenzie de Daniel Ioan (daniel@lmm.pub.ro), emeritus, colecționar, februarie 2024

De curând, editura Idea din Cluj-Napoca a dat publicității cartea intitulată „Cealaltă față a lumii” <https://www.idea.ro/editura/ro/cealalt-fa-a-lumii-d216.html> lansată cu mult public pe 26 ianuarie 2024 <https://empowerartists.org/intalniri-cu-arta/lansare-de-carte-cealalta-fata-a-lumii/>

Volumul prezintă creația a nouă artiste formate profesional în Cluj-Napoca la Universitatea de Artă și Design (UAD), între anii 2002 și 2015: Ana Maria Micu, Ioana Olăhuț, Anca Bodea, Ioana Iacob, Mirela Moscu, Anca Brânzaș, Oana Năstăsache, Roxana Ajder, Andreea Tivadar. Cartea are 184 de pagini, de dimensiunea 23,5x16,5cm, cu multe reproduceri de calitate, în culori și text bilingv (română și engleză), copertă simplă, galbenă moale. Fotografiiile au fost realizate de Theo Mureșan, Marius Popuț și Pavel Curagău, iar tiparul de Idea Design & Print, cu sprijinul Asociației Culturale Hassium <https://www.hassium.ro/>. Din păcate, designul textului lasă de dorit, fonturile sunt greu de citit, fiind mici și spalăcite (gri, nu negre). Aș fi preferat să fie fonturi serife și să se renunțe la spațiul mare din stânga, ceea ce ar fi permis mărirea lor fără să crească numărul de pagini. Designul trebuie să fie în primul rând funcțional și mai apoi estetic!

<https://www.facebook.com/photo?fbid=10168324007725593&set=pcb.10168324010200593>

Albumul „Cealaltă față a lumii” este de fapt un manifest al unei grupări artistice, pe care aș numi-o „Școala tinerelor de la Cluj”, o reacție la celebra și recunoscuta mondial „Școala de la Cluj”, care este primordial masculină. Este motivul pentru care apariția acestui volum este o bornă importantă în istoria artei românești. Un eveniment bine circumscris atât spațial cât și temporal. Nu se referă totuși la o artă pentru femei, cu flori, pisicuțe sau copii drăguți, ci una care se vrea egală cu cea a bărbaților, redutabilă și solidă. Dacă nu este cu lucruri drăguțe, vă întrebați precis, cu ce este. Găsim un inventar în carte: „natură moartă, peisaj, portret, figură umană în spațiu, nuduri, scene cu figuri umane în mișcare, portret colectiv și apropiere umană. Pictura are corp, vibrație, are conștiință de sine, consecvență, din ea răzbat idei și opinii, gânduri despre lucruri și oameni, emană energie, stochează emoții”, se spune despre ea.

O reacție a femeilor la arta masculină nu este singulară în istoria noastră. Reacția grupului de la Cluj mă face să mă gândesc la Nina Arbore care leagă o prietenie strânsă cu Cecilia Cuțescu-Storck și cu Olga Greceanu, cele trei formând „Grupul celor trei doamne” ce s-a dorit o contrapondere la „Grupul celor patru”, format exclusiv din bărbați, artiști celebri. Încă din 1916, „Asociația Femeilor pictore și sculptore” fondată de acestea devine o manifestare clară a feminismului în artă. Iată că peste mai bine de o sută de ani, un nou val de feminism se manifestă în arta noastră. Să-l salutăm cu căldura pe care o merită!

Volumul începe cu două pagini de discuție, un fel de interviu mutual între Ioana Olăhuț și Anca Bodea, din care înțelegem că această carte a fost inițiativa lor, și că în ea au fost invitate să participe câteva dintre colegele cu care ele se simt compatibile. De altfel, ele își asumă și responsabilitatea editării lucrării.

Urmează apoi albumul propriu zis, care pentru fiecare artistă conține o fotografie și pe contrapagină o scurtă prezentare biografică, lista de expoziții și câte un *statement*. În continuare sunt imagini ale unor lucrări selectate, însoțite de titlul lucrării, tehnica folosită, dimensiuni și anul creației. Dintre fotografii, două m-au impresionat în mod deosebit. Ana Maria Micu are o atitudine foarte sobră, care m-a făcut să mă gândesc la alte două fotografii ale unor artiste pictorițe, Georgeta Năpăruș și Ioana Bătrânu, trei

femei din generații diferite de care mi-aș fi dorit să fiu alături, să le cunosc gândurile și sentimentele, cu care nu poți glumi, fiind mereu preocupate de gravitatea lumii. Fotografia Roxanei Ajder m-a impresionat prin melancolia și interiorizarea pe care o degajă, într-un total contrast cu lucrările ei, exteriorizate, socializante, și pline de optimism, chiar ludice. În fotografia ei, Anca Bodea parcă stă pe un tron imperial, să stăpânească autoritar lumea, dar cu o nuanță de autoironie. Ioana Iacob își pierde chipul în fotografia ei în care lucrările de pe peretele atelierului atrag mai ales atenția, nereușind să transmită acel extraordinar sentiment de intimitate pe care reușesc să o facă obiectele pictate în unele lucrări ale ei. Cu fotografiile Ancăi Brânzaș am o problemă, în fiecare parcă este altă persoană. Probabil că ea are o personalitate complexă, o viață bogată, deloc monotona, plină de neprevăzut. Toate fotografiile din album sunt opere de artă, reușind să ne arate câte ceva din personalitatea fiecărei artiste, dar și diversitatea lor.

De la pagina 138 până la 168 urmează comentariul critic consistent al criticului de artă și muzeografului Adriana Oprea, apoi încă două de 12 și respectiv 4 pagini ale Alexandrei Chiriac și Liviane Dan. Vedem deci că albumul este integral „*treaba femeilor*”. Primul comentariu începe cu un frumos elogiu adus picturii, spunându-ne că interesul mondial pentru pictura contemporană renaște, fiind tot mai amplu. În orice comentariu de artă îmi place cel mai mult să găsesc descrierea contextului și să văd ce nume de artiști sunt citate. Autoarea consideră România o mică țară a pictorilor, în al cărui panteon mitologic autohton se găsesc în primul rând Horia Bernea și Corneliu Baba, iar printre cele aflate într-o mai strânsă legătură cu artistele grupului de la Cluj le menționează, baleind mai multe generații, pe Geta Brătescu, Marilena Preda-Sânc, Ecaterina Vrana, Ioana Bătrânu, Suzana Dan și Simona Vilău. Ca orice critic profesionist care se respectă, dar vrea să se și valideze, în analiza ei privind starea și esența picturii citează o serie de alți critici prestigioși din întreaga lume și bineînțeles că folosește cuvinte rare sau inventate ad-hoc. Este o meteahnă a celor mai mulți critici de artă, a cărei explicație constă în faptul că nici arta vizuală, și nici muzica nu au nevoie de explicații pentru a transmite mesajele lor. Ele sunt autosuficiente lor însele, cuvintele neputând spune mai mult. Cu toate acestea, unii încearcă să le completeze, ceea ce este foarte dificil, chiar imposibil, mai ales în cazul operelor moderne sau subtile. Comentariile nu trebuie totuși lepădate, pentru că ele pot deschide ochii, inima și sufletul oamenilor, făcând astfel arta accesibilă lor. Se spune că *ești ceea ce ascuți, ești ceea ce vezi, ești ceea ce citești, iar dacă nu faci aceste lucruri, ești un incult*. Să parcurgem deci, ca un act de cultură acest album, privind cu atenție imaginile lui, citind concentrați textele, dar apoi să navigăm și pe Internet, ascultând în paralel muzica potrivită, iar în final să medităm. Veți gândi precis nu numai despre pictură, ci și despre lume, sensul ei și chiar despre propria persoană. Dacă reușiți să treceți de bariera celor trei limbaje, veți fi încântați. Eu ascult muzică prin Radio România Muzical, Spotify, Tidal și Radio Paradise, pe care vi le recomand cu căldură. Le fac reclamă aici, pentru că sunt fanul lor și al celor din spatele lor, care fac o treabă admirabilă.

Contextul global al artei celor nouă este identificat de critic, printr-o serie întreagă de curente ca neo-expresionism, realism, postimpresionism și nume ca Ensor, Marlene Dumas, Georges Rouault, Paul Gauguin sau Constantin Butoi. Un ultim nume despre care se vorbește atât de rar și atât de puțin. Am o lucrare a lui pe care o privesc zilnic, fără să mă satur, dovadă că este un mare artist, chiar de talie mondială, care merită pe deplin menționat în acest context, alături de mari artiști, spre surpriza multora, dar spre bucuria mea. Totuși, tinerele clujene declară deseori că arta lor nu își are rădăcina în cea autohtonă, ci în cea occidentală, menționând mai ales arta conceptuală americană, acesta fiind motivul, zic ele, pentru care opera lor are un aspect atât de modern și de internațional.

Adriana Oprea împarte cele nouă artiste în trei grupuri, în primul se află cele care elaborează aceeași obsesie de imagerie de la o lucrare la alta (Roxana Ajder, Mirela Moscu, Andrea Tivadar), altele care lucrează pe cicluri, fiecare cu altă tematică (Anca Bodea, Ioana Iacob) și al treilea grup în care fiecare realizează lucrări cu o tematică oarecum similară dar făcând mereu mici modificări de tehnică, format și chiar gen, reușind astfel ca în final să realizeze o opera metamorfozată (Ana Maria Micu, Ioana Olăhuț, Anca Brânzaș, Oana Năstăsache). Am putea crede că modificarea de stil de-a lungul timpului

ar fi o dovadă că artistul nu s-a maturizat și că își caută încă drumul, dacă genialul Pablo Picasso nu ne ar contrazice. Oricum diversitatea abordărilor, atât în cazul unui artist cât și în cadrul grupului este o caracteristică esențială a artei contemporane, postmoderne. Ea ne face să putem avea unele preferințe, să ne placă de exemplu mai mult unele cicluri sau lucrări ale Ioanei Iacob sau ale Ancăi Bodea și chiar ale Ancăi Brânzaș, decât altele. Eu fiind probabil mai conservator le iubesc pe cele mai vechi, care mi-au plăcut de prima dată. A fost dragoste la prima vedere, mai ales pentru opera Ioanei Iacob. Am în colecție o lucrare a ei, a cărei imagine a fost folosită în afișul expoziției sale din spațiul Laika, București, al cărui vernisaj a avut loc pe 27 februarie 2009 <https://www.feeder.ro/2009/02/27/ioana-iacob/>. Nu știu să existe o lucrare autoreferențială, mai intimă și mai senzuală decât aceasta, în care nu apar personaje, ci doar obiecte cu iz fetișist. Dacă nu ați crede că sunt vulgar, aș spune că este o lucrare olfactivă.

Ioana Iacob, Fără titlu, Laika, 2009

Adriana Oprea observă pe bună dreptate că ce au în comun cele două pictorițe este caracterul autoreflexiv al lucrărilor lor. Ca pasionat de autoreprezentări, apreciez foarte mult acest lucru. O altă observație pertinentă este aceea că pictura reprezentată în acest album nu este una feministă, artistele vrând să ne arate o pictura de valoare, adevărată, serioasă, valabilă, meritorie, corectă.

Urmează în studiul ei critic o analiză și o caracterizare a lucrărilor celor două artiste. În lumea Ancăi Brânzaș observă criticul că se decantează elemente de pitoresc kitsch, în portrete corecte, și scene populare în care e adunată o întreagă mare umanitate. Spune că artista a avut în ultimii șase ani o spectaculoasă evoluție de stil pictural, prin care imaginile s-au abstractizat, spațiu se descompune cubist, figurativul devine arhaizant, planeitatea primește adâncime sau se apropie de

privitor, în timp ce culoarea se clarifică și devine o componentă importantă a compoziției. În schimb, Ana Maria Micu îi pare autoimersată în propria-i vizualitate, cu o anume obsesie a propriei picturalități, trăită foarte asumată existențial. Autoreprezentări nemiloase în mijlocul unor dezlănțuiri vegetale care par o junglă mentală, halucinatorie. Labirintul de cilindri și tubulaturi policrome din lucrările Andrei Tivadar i se par tot o pădure tropicală, împlânzită de această dată prin formalități geometrizante, cu un nervos substrat gestualist. Constată o neașteptată recrudescență figurativă recentă la noi și peste tot. Referitor la Ioana Iacob, Adriana Oprea ne spune că lucrările ei sunt despre sex, picturalizat fie explicit, fie semivoalat pe după obiecte casnice, plante sau mobilier. Obiectele cu multă personalitate materială, cuplată cu o senzualitate generală, care țâșnește prin toți porii unei picturi grase, păstoase, întoarsă mereu spre ea însăși și spre întrebarea cum poate picturalitatea asigura o anume apropiere și intimitate. Scenele imaginate de Ioana Iacob se modulează subtil pentru a invita la complicități, la o intimitate senzorială și senzuală neproblematică, inofensivă. Din pictura Roxanei Ajder este remarcată monumentalitatea siluetei nudurii naturiste, aerul lor modern, hedonist, în combinație cu primitivismul înfățișării lor nude. Voyeurismul imaginilor de *loisir californian* te ține în loc să le tot privești. Despre Anca Bodea spune că pictura sa pendulează între figura umană și câmpurile impersonale de culori, vegetații, ziduri, încăperi, orașe, cu ample infuzii de istoria artei și a vizualității. O oscilație între o sensibilitate super-contemporană, cu un aer tânăr și o scufundare în teritorii îndepărtate în timp și spațiu. Pictura Ioanei Olăhuț este văzută ca hipercolorată, cu amprentă gestuală, dar de fapt minimală, aridă, săracă în realitate, ca o etalare de instrumente. În schimb Mirela Moscu descrie cu o picturalitate fascinantă lumi onirice, halucinatorii, fantastice, imaginare. O neorânduială generală de trunchiuri și liane, care iau în brațe personaje pierdute, abandonate somnului. Despre pictura Oanei Năstăsache spune că este lume geometrică, sublimată, îmbrăcată la patru ace, cu tăieturi de planuri aranjate angular, care are ceva geologic în ea.

Este un studiu critic consistent, convingător în cea mai mare parte, datorat bogatei culturii vizuale a autoarei, dar la care a contribuit și imaginația sa deosebită. Îi putem spune un Laudatio care vede fascinată minunea unui miracol fără limite, și față de care autoarea vrăjită pare să nu se poată distanța. Frumusețea acestui comentariu mă face totuși să o adaug pe Adriana Oprea pe lista criticilor mei de artă preferați, alături de cei pe care am avut plăcerea să-i cunosc personal, cum sunt Aurelia Mocanu, Erwin Kessler, Adrian Guță, Roxana Păsculescu. La aceștia îl adaug pe Stelian Tănase, care chiar dacă nu este profesionist în ale artei vizuale, este iubitor și cunoscător de artă și cultură în general, despre care scrie foarte frumos, fără să folosească un limbaj abscons, pretențios, cum fac profesioniștii. Pe Olivia Nițș am scos-o de curând de pe listă, pentru felul în care a reacționat la Statuia în memoria Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca. Vedeți că dau totul din casă, pentru că vreau ca recenzia mea să ajungă la, și să fie înțeleasă de mai mulți, nu numai de prietenii care îmi cunosc preferințele.

”Prin urmare, artistele care atrag imaginația publică trebuie să aibă oarecare circumstanțe atenuante. Uneori sunt eroine tragice cu destine colorate precum Artemisia Gentileschi și Frida Kahlo, acele rare și exotice creaturi protejate de unicitatea lor. Apoi sunt marile doamne, acele artiste care devin venerabile la bătrânețe, precum Louise Bourgeois sau Geta Brătescu. Apropierea de moarte face ca femeile să fie respectabile, iar excentricitățile pot fi scuzate din cauza bătrâneții: a duce sub braț un falus din latex și ipsos poate fi provocator la 25 de ani, dar amuzant la 95 de ani. O artistă trebuie să fie astfel, protejată de unicitate sau decrepitudine, pregătită să înfrunte un destin tragic sau să găsească faima internațională la bătrânețe.” Scrie istoricul de artă Alexandra Chiriac, care încearcă să ne explice în comentariul ei ce vor femeile și pictura lor.

”Imagina devine mai izbitoare, mai efectivă decât descrierea ei, decât memoria ei. Esența duce la atracții fascinante, la convingeri restrictive de cum femeile pot fi și de ce poate să facă o artistă femeie. Problema limitării devine cu succes problema alegerii.” Scrie curatorul și criticul de artă Liviana Dan.

Ana Maria Micu, Autoportret, ulei pe pânză, 65x80cm

Să parcurgem acum lucrările în ordinea în care apar ele în album. Prima este **Ana Maria Micu** (<https://www.anamariamicu.com/>), care are pe departe cea mai amplă recunoaștere internațională din grup. Ea locuiește și lucrează în Botoșani, dar este reprezentată exclusiv din 2018 de *Mind Set Art Center* Taipei. Din declarația inclusă în album înțelegem că artista are ca sursă de idei și imagini transformările prin care trece spațiul în care locuiește și lucrează. Dintre cele zece lucrări prezentate în album, cel mai mult mi-a plăcut prima, un ulei pe pânza de 185x120cm din 2020, intitulat *those who experience ... One helpful method*. Recunoaștem artista chiar dacă stă cu spatele, însoțită de un bărbat, aflați într-un balcon de bloc închis,

inundați de o vegetație dezlănțuită. Mi se pare că pictează în stil figurativ, neo-realist cu iz mitologic. Talentul remarcabil de desen și pictură pe care îl posedă îi permite să evite toate trucurile și excesele de tip expresionist, folosite de multe ori doar pentru a masca lipsa de răbdare sau de apetență pentru un desen riguros și o pictură corectă. Asta îi dă libertatea totală să se focalizeze asupra transmiterii mesajului artistic, ideilor și emoțiilor. Este evident că a învățat lecția lui Șerban Savu de a picta scene cotidiene, aparent banale, care reușesc totuși să transmită în mod subtil emoția. Spre deosebire de acesta, lucrările ei sunt mai misterioase și poartă o subtilă mitologie. Ambii mi se pare că își trag seva din Edward Hopper, de la care nu au furat totuși meșteșugul său personal prin care acesta accentuează lumina și umbrele, ci i-au înțeles doar arta de a transmite emoții chiar și atunci când picta scene banale. În lucrarea din album, eu văd printre altele o reprezentare a mitului vrejului de fasole. Iar cele două persoane par captive într-o lume vegetală, din care nu mai pot evada. Scena are și misterul din filmul lui Andrei Tarkovski, *Călăuza*. Este un Eden fără mere, cu seducția aflată încă undeva, departe, în afară.

Înăuntru, grădina fabuloasă este apărată de Crivățul siberian și de cenușa Cernobilului, de cei doi, care smeriți se mulțumesc cu ce au și nu cer nimic altceva de la viață.

Totuși, auto-încătușarea stilistică drastică, lipsa asumată de libertate și flexibilitate tematică îi produce artistei un handicap, care ar fi inacceptabil de alți tineri. Dintre lucrările acestei importante artiste am în colecția de autoreprezentari (<https://autoreprezentari.blogspot.com/p/colectie.html>) două autoportrete din seria lucrărilor nominalizate în 2006 pentru *BP Portrait Award 2006*, organizată de *National Portrait Gallery* din Londra. Autoportretele hiperrealiste monocrome ale artistei, care se află scufundată într-o apă ce crește încet și tinde să o cuprindă cu totul. Persoana pare că acceptă împăcătă soarta implacabilă.

Ioana Olăhuț (https://www.uad.ro/profesori/pictura/ioana_olahut/index.htm) este conferențiar universitar, directorul Departamentului de Pictură al UAD, iar meseria de profesor, mereu aproape de tinerele talente, nu poate să nu lase urme în propria pictură, de exemplu caracterul ei ostentativ. În declarația sa ne spune că-i place să oblige elemente venite din lumi complet diferite să conviețuiască într-un spațiu unic pentru a crea un nou spațiu conceptual sau estetic. Dintre cele 16 lucrări prezente în album, cel mai mult îmi place cea de la pagina 28, intitulată *Ancutza*. Este un diptic alcătuit din două pânze de dimensiuni 140x140cm, pictate în ulei și decalate pe verticală cu ¼. Pictura reprezintă nudul unei tinere suple, așezată pe spate, cu picioarele atârând, văzută în racursi, pictată monocrom, abandonată pe o pată de culoare brun-muștar. Lucrarea cu accente neo-realiste, mitologice, dar și gestuale are misterul specific artei hiper-contemporane, nu știi dacă fata doarme, meditează, este drogată sau moartă. Segmentarea lucrării sugerează frângerea părții spirituale, minte și suflet, care aspiră la înălțare de cea trupească, prăbușită, evidențiată de triumphiul pubian. Perspectiva aduce în față labele picioarelor, care se doresc îngrijite cu delicatețe. Celelalte lucrări din album, viu colorate, în stil expresionist, cu accente kitsch abordează teme diverse, inclusiv unele străine spațiului autohton, cum este cea cu luptătorii sumo. Ele au tușe ample, care tind să stăpânească întreaga pânză.

Anca Bodea (https://www.uad.ro/profesori/pictura/ioana_anca_bodea/index.htm) este lector universitar la UAD. Ea declară că pictura este un mod al său de a face cultură, dar că este și un mod de a se ancora la marile întrebări despre lume. Pictura începe întotdeauna cu o întrebare. O interesează mai mult materialitatea picturii decât iconografia ei. În prezentarea sa foarte relevantă, cu fotografii extrem de sugestive din <https://www.hassium.ro/anca-bodea/> spune câteva lucruri interesante. Unul se referă la lucrările iconice, care poartă o aură, pe care autorul nu o vede. Iar altul despre faptul că studenții intră în facultate cu o serie de prejudecăți pe care trebuie să le resetezi ca profesor. Este exact ce am făcut și eu în întreaga mea carieră universitară din Politehnică. La început cel mai greu este să-i faci să uite ideile greșite cu care vin din liceu. La fel de relevant pentru personalitatea ei este videoclipul <https://sensoarte.ro/clipa-de-arta/anca-bodea-persona/>. Dintre cele 15 lucrări prezentate în album cel mai mult îmi place prima, intitulată *I become you*, care se vede mai bine în videoclip la minutul 2.08. Este un portret de dimensiunea 50x60cm, ulei pe pânză, de la brâu, cu mâinile în șolduri, în care nuanțele de verde preponderează. Pe mine lucrarea mă impresionează prin atitudinea încrezătoare a personajului, care nici măcar nu te privește în ochi. În acest portret, textura jachetei are aceeași relevanță picturală ca fața și mâinile. Dacă vorbim de impresii și emoții, lucrările din videoclip cu paturile din maternitate mi se par iar foarte reușite, au ceva din esența ultra-contemporanității neo-realiste, figurative, dar conceptuale și după cum spune și Anca sunt și foarte personale. Într-adevăr, Anca Bodea desenează și pictează foarte frumos, dând materialitate lucrurilor, dar până la o lucrare iconică, mai este ceva drum. Eu cred că va parcurge acest drum până la aură, pentru că are toate cele necesare unei solide materialități a picturii sale. Trebuie doar să continue cu perseverență și încredere ce a început, să iasă

din zona sa de confort, să dea o lovitură, cu curaj conceptual. Pentru că *in painting, thinking is painting*, cum zice Gerhard Richter, unul din cei mai importați pictori contemporani, care excelează atât în figurativ cât și în abstract. Dar până la urmă așa cum te naști sau nu cu talent, la fel este și cu geniul, te naști sau nu cu el, iar soarta ți-l scoate la lumină. Din păcate reproducerile din album sunt greu de înțeles, lucrările trebuie văzute cred expuse, în realitate. Și abia după ce vizitați cele două linkuri de mai sus puteți să percepeți sensibilitatea și fragilitatea artistei și să o îndrăgiți.

Anca Bodea în videoclipul *Persona*

Ioana Iacob (<https://ioanaiacob.wordpress.com/>) este preferata mea, alături de Ana Maria Micu. Le urmăresc pe amândouă cu interes de multă vreme. Ea vede pictura nu doar ca o manifestare senzuală a materialității, ci mai ales ca o modalitate de a face artă și în general cultură. Dar dorește în același timp să confrunte și să provoace așteptările sociale ale publicului, conform cărora arta ar trebui să ofere iluzii senzoriale, fascinante sau încântătoare. Și eu zic că reușește foarte bine. Dintre lucrările din album, prima, un ulei pe pânză de 70x50cm din

2010, intitulat *Getting ready* este preferata mea. Ne arată o pereche de pantofi cu toc cui, care pot avea trei interpretări. Pe de o parte sunt cei care dau eleganță femeilor, preferați în special de cele scunde, oricât de inconfortabili ar fi. Vedeți-o de exemplu pe geniala pianistă Yuja Wang al cărei mare fan sunt (<https://www.tonhallezuerich.ch/en/news/frage-15-warum-traegt-yuja-wang-high-heels/>). Alte utilizări ar fi cea de simbol al escortelor, sau ca obiect de fetiș. Alegeți dintre acestea, ce preferați. În lucrarea Ioanei Iacob ei sunt subiect al venerației, așezați frumos pe un scaun ca pe un altar. Perspectiva de jos, piciorul scaunului fiind similar unei coloane și întreaga atmosferă a lucrării, în care semiobscurul joacă un rol important sugerează această interpretare. Compoziția simplă, echilibrată, dar nu perfect simetrică, împreună cu armoniile coloristice subtile, lumina, umbrele, desenul impecabil și tușele minuțioase, toate acestea fac ca această lucrare să fie foarte reușită. Chiar dacă în pictură nu este nici o prezență umană, simți că posesoarea pantofilor, poate chiar artista se află prin apropiere, pregătită să-i încalțe. O altă reproducere interesantă este cea cu portretele expuse pe peretele din atelierul artistei. Ele îmi amintesc colecția de portrete semnate de celebra Marlene Dumas (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=705301406211188&set=a.705250272882968>). Ambele sunt exemple de virtuozitate picturală. Totuși, celelalte lucrări din album nu sunt cele mai reprezentative pentru artistă. Dacă nu vizitați pagina ei de pe *wordpress.com* nu veți putea înțelege deloc ce scrie Adriana Oprea despre ea. În această pagină vedeți lucrări din superbe cicluri ca *a room, bound together, loveology, stairway to Heaven, clean, beauty contest*. Chiar diverse ele au o remarcabilă coerență, dată de tehnica picturală comună dar și de obsesiile conceptuale din aceeași clasă. Sunt camere din același apartament, sau mai corect din același palat. Libertatea deplină față de tabuurile sociale privind senzualitatea și sexualitate o fac pe artistă egală din acest punct de vedere cu celebrele Marina Abramovic, Nan Goldin, Tracey Emin sau Jenny Saville. Convingerea mea este că dacă Ioana ar avea o strategie de promovare adecvată, cel puțin ca cea a Plan B ar căpăta recunoașterea internațională pe care o merită pe deplin.

Mirela Moscu (<https://dfusionart.com/artists/29-mirela-moscu/>) declară că nu pictează după poze ci după desene ale realității. Pictura mea, spune ea, este o invitație la a fi prezent și a simți. Dintre lucrările din album, o prefer pe prima, un ulei pe pânză din 2021, de dimensiuni 195x175cm, numită *Traversând râul*, în care o pereche rățăcește printr-o pădure de copaci și liane. Sunt două mogâldețe antropomorfe, un el și o ea, fără trăsături prea clare. Spre deosebire de lucrarea Anei Maria Micu, în care vedem o grădină încapsulată, închisă într-un apartament, aici personajele se află în exterior, într-o pădure deschisă, iar pictura sa emană căldură, în timp ce a lui Micu este rece. Plantele sunt la fel de halucinante, dar nu sunt pictate în verde ci în nuanțe mai calde, de brun, iar personajele nu sunt rediate hiper-realist ci mai curând în stil expresionist. Impresia generală lăsată este una puternică, cum se întâmplă de altfel

și cu celelalte zece lucrări ale sale din album, în care apare câte un singur personaj, uneori dormind. Este o pictură bogată, cu multă materialitate, oarecum similară cu cea făcută de Horia Bernea în ciclul *Hrană* sau de *Grădinile* Ioanei Bătrânu sau chiar ale lui Mihai Sîrbulescu. Dar spre deosebire de acestea, lucrările Mirelei Moscu sunt mai puternic expresioniste, ceea ce le face mai fantastice.

Anca Brânzaș (<https://dfusionart.com/artists/35-anca-branzas/>) ne declară că arta asigură pentru ea legătura dintre lumea exterioară și lumea sa interioară. În cele 11 lucrări din album, ea ne prezintă o lume fabuloasă, pictată în manieră expresionistă, ușor naiv-infantilă, primitivă, kitsch deliberat. Picturile ei sunt pline de personaje ciudate care animă povești stranii din punct de vedere vizual; oferindu-ne o imagine a umanității în manifestarea ei absurdă. Sunt atât umoristice cât și profunde, dezvăluind o poveste din viața reală, plină de simbolism, ritualuri și personaje fantastice. Folosind o paletă de culori plină de viață și imagini pictate exuberant, Anca Brânzaș folosește un mod expresiv de a picta, care plutește undeva între vis, fantezie și realitate. Printre preferințele mele se află lucrarea intitulată *Amurgul păsărilor*, de dimensiuni 100x80cm, din 2014, în care cinci personaje participă la ceremonialul de sacrificare a unor păsări. Unul cântă la vioară, motiv pentru care lucrarea mă duce cu gândul la romii care se zice că ar fi mâncat lebedele de la Viena <https://newsweek.ro/actualitate/romii-nu-au-mancat-lebedele-din-viena-o-poveste-falsa-care-se-tot-repeta>. Titlul ales de influență Dada este ironic, parafrază la wagnerianul *Amurg al zeilor*.

Ce apreciez eu în mod deosebit la această tânără este traseul său profesional, exemplar, prin mai multe universități, model pentru tinerii care vor să-și dezvolte o viziune proprie în artă. Este licențiată a Universității de Vest, Timișoara, Facultatea de Arte și Design, are un Master în Pictură la Academia de Arte, București, doctorat în Arte Vizuale la Universitatea de Artă și Design, Cluj-Napoca și stagiul ca bursier în Italia. În permanentă căutare de noi orizonturi, Anca Brânzaș își trage inspirația din fiecare loc nou pe care îl întâlnește, căutând noi experiențe și perspective pentru arta ei.

Oana Năstăsache (<https://oananastasache.com/>) ne declară preferința ei pentru lucrul în acrilic, pentru că acesta, uscându-se mai repede, îi dă senzația de spontaneitate. Dintre cele zece lucrări din album, toate în manieră non-figurativă, abstractă, o aleg pe cea care poartă numele de *17*, un acrilic pe pânză de 140x120cm realizată în 2018. Este în stilul minimalist al petelor de culoare, cu doar galben și negru. Spre deosebire de Mark Rothko, pictorul american, inventator al acestui stil, aici petele colorate uniforme nu sunt rectangulare, ci au forme cu geometrii mai complexe, o contribuție a gestualismului.

Roxana Ajder, *Games people play*

Roxana

Ajder

(<https://www.saatchiart.com/account/artworks/245693>) ne declară că lucrările sale sunt inspirate din practica nudității sociale, cunoscută sub numele de nudism sau naturism. Dintre cele nouă lucrări din album, preferința mea este *Games people play*, ulei pe pânză de 140x140cm făcut în 2018. Abordează un subiect șocant, o femeie nud, care se masturbează pe plajă. Lucrarea excelează prin compoziție, la care o contribuție importantă, pe lângă poziția femeii o au dungile prosopului pe care aceasta stă. Din toate lucrările sale, înțelegem că artista este interesată în special de plasticitatea corpului uman. Prin cromatica vie și aspectul spontan al formelor, lucrările urmăresc să creeze așa cum declară artista o legătură între culori și ceea ce se află sub forma exterioară corpului uman și să dezvăluie adevărul emoțional interior prin tehnica picturală

personală, cu mici inserturi albe, nepictate. Libertatea deplină pe care o are artista față de tabuurile sociale referitoare la trup, corpul nud, la fel ca cea a Ioanei Iacob este o caracteristică mai generală a tinerei generații de artiste. Menționez aici doar câteva nume din București Ecaterina Vrană, Marilena

Preda-Sânc, Adriana Horga, Ioana Ursa, Irina Broboană, Diana Tudose. Cred că Proiectul de Cercetare Exploratorie finanțat de CNCSIS prin programul PN II - IDEI - PCE 2008 condus de conf. univ. dr. Petru Lucaci cu titlul *Corpul ca proiect Cultural Contemporan. Provocări teoretice, replici artistice* a avut și el o reală contribuție la această deschidere a tinerei generații. Vedeți albumul de artă contemporană rezultat https://www.unarte.org/reseditura/pdf_194.pdf de cel mai înalt nivel artistic. El ne arată bogăția de talente din echipa implicată în proiect și nivelul lor artistic deosebit. Fiecare își etalează propria personalitate, dar uimitor este faptul că în ciuda deosebirilor au adoptat o temă comună, fascinația corpului uman, realizând astfel o reală comuniune artistică. Toată admirația pentru echipa acestui proiect și pentru liderul său, precum și apreciere adresată finanțatorului pentru decizia sa, prin care iată la mai bine de un deceniu, rezultatul are relevanță în istoria artei din România.

Opera Roxanei Ajder face parte din linia subțire a artei autentice a nudului, ce separă planșele anatomice de nudurile de gang sau porno, care abundă pe net. Pentru că este foarte personală în tematică și tehnică picturală, eu asociez fără nici un dubiu opera ei de cea a celebrului pictor britanic David Hockney. Mi se pare că ambii au aceeași focalizare și o atitudine artistică față de realitatea socială, precum și o manieră oarecum similară, relativ minimalistă de a picta.

Andrea Tivadar (<https://www.ziarulmetropolis.ro/de-vazut-in-bucuresti-expozitia-abstract-fluidity-de-andrea-tivadar-la-estopia-art-gallery/>) ne declară că absența figurativului și utilizarea formelor, culorilor și texturilor îi oferă libertatea de a experimenta și de a reprezenta senzații și gânduri într-un mod abstract. Prima lucrare de dimensiuni 140x107cm, ulei și adeziv pe pânză, intitulată *Floating objects* reprezintă șase cilindri metalici care plutesc într-un mediu abstract, gestualist. Restul lucrărilor reprezintă tot cilindri și tuburi. Abstractizarea este bazată pe o geometrie primitivă, simplificată la maxim, care nu conține nici măcar conuri, sfere, elipsoizi, paraboloizi sau hiperboloizi, ci doar cilindri.

Dacă ne distanțăm de detaliile albumului, constatăm că cea mai importantă caracteristică a sa este diversitatea stilurilor și tehnicilor picturale. Trei artiști pictează figurativ, neo-realist (Ana Maria Micu, Anca Bodea și Ioana Iacob), două expresionist-realist (Anca Brânzaș și Roxana Ajder), două neo-expresionist (Ioana Olăhuț și Mirela Moscu) iar altele două abstract, non-figurativ (Oana Năstăsache și Andrea Tivadar). Indubitabil, cele nouă sunt pasionate de profesia lor, fiind dăruite picturii. Constatăm și că lucrările lor au o mixtură de stiluri, fiind influențate de mai multe curente artistice, o caracteristică generală a postmodernismului secolului XXI. Sunt dovezi că UAD este o școală bună, care încurajează studenții și masteranzii săi să-și dezvolte propria alegere și să se deschidă prin comunicare și mobilitate internațională către universul artei globale. Dar diversitatea excesivă are ca efect și faptul că după părerea mea, grupul nu formează un curent nou în pictură, și nici o comunitate artistică coerentă, omogenă, cu intense interacțiuni mutuale. Important este totuși că toate au o înțelegere corectă a standardului ridicat la care trebuie să lucreze. Chiar dacă nu se ridică cred eu la cel din *Corpul ca proiect Cultural Contemporan*, se apropie de acesta. Este laudabil, mai ales că în ultimul deceniu Bucureștiul pare să nu mai exceleze în pictură. 2023 a fost anul în care Timișoara a fost capitală europeană a culturii și iată că și Clujul vine cu un remarcabil album de artă. Dacă aș fi profesor de artă, galerist sau curator din capitală aș avea motive de îngrijorare.

În colecția mea am autoportretele a două tinere clujene Anca Badea și Cristina Vulcu pe care le alătur în mintea mea grupului celor nouă de la Cluj, pentru că mi se par compatibile, sau chiar le înlocuiesc cu altele două. Dar cele două editoare cunosc cel mai bine comunitatea locală, mult mai în detaliu decât mine și sunt convins că au făcut cea mai bună alegere posibilă.

Legătura mea cu arta clujeană este mai veche. În perioada 1995-1998 am fost inițiator și contractor al proiectului european de succes TEMPUS JEP 2912 *Audiovisual Communication based on Information Technologies (ACIT)*, cu un buget de 550 000 EUR. În proiect au fost implicate Universitatea de Artă și Design Cluj Napoca, Secția foto-video, Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică, București, Universitatea Politehnică din București precum și universități de artă din Franța, Olanda și Marea Britanie. Obiectivul nostru consta în dezvoltarea de noi competențe în comunicarea, bazate pe

tehnologia digitală a informației, multimedia, Internet, web design, editare CD-ROM atât în universități de artă cât și în cele tehnice. Pe lângă achiziția în premieră de echipamente digitale foto, video, computere performante și software de editare/procesare imagini, sunet, documente și video au fost finanțate și stagii în străinătate la universitățile partenere ale studenților și cadrelor didactice. A fost uimitor impactul tehnologiilor revoluționare de transfer de la analogic la digital, abia apărute pe plan mondial, care acum au devenit banale. Profesorii din străinătate care au vizitat UAD au fost neplăcut impresionați de lipsa dotărilor și de curricula prăfuită. Este un miracol ce s-a întâmplat ulterior în această universitate. Îmi aduc aminte cu mare plăcere participarea unui grup de la Cluj din care a făcut parte și Dorel Găină la un curs intensiv la Londra, dedicat editării de CD-ROM-uri, dar și realizarea la noi a primului CD-ROM, cel dedicat concursului de arhitectură București 2000, la care au participat Irina Athanasiu – RIP, Stere Gulea și Horea Murgu – coordonatorul proiectului TEMPUS/ACIT. De un real succes s-a bucurat standul nostru de la Expoziția de carte organizată de Mihai Oroveanu – RIP la Teatrul Național București, în care vizitatorii au accesat cele mai răspândite jocuri din lume pe cele 10 calculatoare puse la dispoziție. Bucureștenii au putut vedea cum arată grafica de top mondial a jocurilor pe calculator de la acel moment. Nu pot uita vizita pe care mi-a făcut-o în laboratorul meu profesorul Ioan Sbârciu. Când după mai bine de un deceniu în anii 2010 am vizitat Fabrica de Pensule de la Cluj și am discutat acolo cu Mihai Pop și cu Adrian Ghenie am descoperit o comunitate artistică efervescentă, cu o atmosferă complet diferită (<https://diplomafestival.ro/board-creativ/mihai-pop>). I-am întrebat cum se pot achiziționa picturi, în condițiile în care în Cluj sunt atâția pictori buni, dar nu sunt galerii pe măsură. Ghenie mi-a spus un lucru care m-a uimit tare, și anume că marii artiști sunt cei care decid ce și cui vând, nu cumpărătorul. De atunci, tot aștept marii artiști, dar zadarnic, pentru că nu am puterea de cumpărare necesară. Așa că nu-mi rămâne decât să mă tot uit la catalogul colecției de artă Mircea Pinte (<https://www.muze.org/romania/catalog.pdf>) și să caut pe Google numele artiștilor cuprinși în ea, ca să înțeleg și eu ce înseamnă Școala de la Cluj. Comparația ei cu Școala tinerelor clujene este foarte instructivă, și vă invit să o faceți, alăturând la comparație și Bucureștiul văzut prin proiectul lui Petru Lucaci. Veți descoperi trei universuri picturale diferite, relevante pentru arta contemporană din România. Puteți merge chiar și mai departe comparând această artă cu cea mondială, cea a marilor artiști menționați aici. Veți vedea că nu stăm chiar rău, poate doar din punctul de vedere al prețurilor picturilor, dar acesta este un avantaj pentru cumpărători și colecționari.

Am convingerea că proiectul nostru european a adus și el modesta sa contribuție la saltul spectaculos al artei făcută în Cluj la trecerea între milenii. Chiar dacă pictura este o artă prin excelență analogică, digitalizarea are un impact indubitabil asupra ei, mai ales prin accesul facil și rapid la imagini și informații din întreaga lume, de la cei mai mari artiști. Toate acestea par că fac parte din negura istoriei, fără ele, nimic din ce se întâmplă acum, în timpul generației Z nu ar putea avea loc. Rămâne să vedem ce se va întâmpla cu generația următoare, sub impactul inteligenței artificiale, tot un rezultat al digitalizării. Dar să nu uităm că arta contemporană nu este deloc ușor de înțeles. Pentru asta este necesară o solidă cultură vizuală, deoarece multe lucrări sunt misterioase, subtile, surprinzătoare sau chiar șocante, și în urma dadaștilor. Altele chiar nu pot fi recunoscute ca opere de artă. Libertatea și imaginația artiștilor sunt nemărginite, dar asta ne dă și nouă libertatea să acceptăm doar ce înțelegem și ce ne place.